Tine

Herman Bang

Forord

Der findes bøger, som fortæller om en tid, og bøger, som synes at bevare selve dens åndedræt. Herman Bangs *Tine* hører til de sidste. Romanen fører os tilbage til 1864, til krigens Sønderjylland, til dagene omkring Dybbøl, hvor et lands politiske og militære katastrofe trænger helt ind i menneskenes hjem, deres kærlighed, deres håb og deres mest private sorg. Men *Tine* er ikke først og fremmest en historisk roman i traditionel forstand. Krigen er dens horisont, dens stadige torden i det fjerne og siden dens altoverskyggende nærvær; romanens egentlige drama udspiller sig i menneskesindet. Herman Bang havde en særlig evne til at skrive om dem, som historien sjældent standser ved. Hans litterære verden befolkes ikke af sejrherrer og monumentale helte, men af ensomme mennesker, oversete eksistenser, kvinder og mænd, hvis liv langsomt formes eller knuses af kræfter, de kun delvist forstår. Han søger ikke det højlydte drama, men det næsten uhørlige: et blik, der undviges, en hånd, der tøver, en stemme, der pludselig forandrer klang, en stilhed mellem to mennesker, hvor alt det usagte bliver mere betydningsfuldt end ordene. I *Tine* når denne kunst en af sine reneste former. Romanens historiske baggrund er den anden slesvigske krig i 1864, et af de store nationale traumer i det nittende århundredes Danmark. Konflikten mellem Danmark og Preussen og Østrig førte til nederlaget ved Dybbøl og siden til tabet af hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg. For samtidens danskere var nederlaget mere end en militær begivenhed. Det var en erfaring af sammenbrud: forestillinger om nationen, om styrke, om politisk dømmekraft og om fremtiden blev brutalt konfronteret med virkeligheden.

Bang kendte denne historie ikke blot gennem bøgerne. Han blev født i 1857 og tilbragte en del af sin barndom på Als. Krigens billeder tilhørte således også hans tidligste erindringsverden. I *Tine*, udgivet i 1889, vender den voksne forfatter tilbage til 1864, men ikke for at rekonstruere krigen som et militærhistorisk panorama. Han betragter den nedefra, gennem dem, der venter, lytter, plejer de sårede, ser soldaterne drage bort og forsøger at fortsætte hverdagen, mens verden omkring dem falder sammen.

Allerede her ligger noget afgørende ved romanens storhed. Krigen bliver ikke kun beskrevet; den bliver hørt og mærket. Kanonernes drøn følger fortællingen som en mørk grundtone. Soldater bevæger sig gennem landskabet. Vogne ruller forbi. Sårede bringes tilbage. Mennesker samles omkring rygter, håb og frygt. Det velkendte landskab forandres gradvist, indtil hjem, veje, marker og haver ikke længere synes at tilhøre den fredelige verden, personerne kendte.

Midt i dette står Tine.

Hun er ingen heltinde i monumental forstand. Netop derfor bliver hun så stærkt nærværende. Hun er et menneske, hvis følelser vokser frem i en verden, hvor de

sociale grænser er tydelige, og hvor kærligheden ikke eksisterer uafhængigt af stand, familie, pligt og omstændigheder. Hendes forbindelse til skovrider Berg udvikler sig samtidig med krigens tiltagende vold. Det private og det historiske løber sammen, uden at Bang behøver at gøre forbindelsen demonstrativ. Nederlaget udenfor og sammenbruddet indenfor spejler hinanden.

Men *Tine* ville være en langt mindre roman, hvis denne parallel blot fungerede som symbol. Bang gør noget vanskeligere. Han lader Tines følelser bevare deres egen sandhed. Hendes kærlighed er ikke kun et billede på Danmarks nederlag. Hendes lidelse er hendes egen. Hun håber, misforstår, venter, hengiver sig og opdager gradvist en virkelighed, som bliver uudholdelig. Netop fordi Bang aldrig reducerer hende til en allegorisk figur, kan hendes skæbne samtidig få en betydning, der rækker langt ud over det enkelte menneskes historie.

Bangs fortællekunst er her afgørende. Han forklarer sjældent mere, end han behøver. Følelser bliver ikke nødvendigvis analyseret; de viser sig gennem bevægelser, gentagelser, brudstykker af samtaler og små forskydninger i personernes adfærd. Læseren må se og høre sammen med personerne. Et menneskes indre tilstand kan ligge i måden, hvorpå et bord dækkes, et vindue åbnes, et navn udtales eller et svar udebliver.

Denne indirekte fremstillingsform er tæt forbundet med den impressionisme, som Bang blev en af dansk litteraturs betydeligste repræsentanter for. Virkeligheden gives ikke som en fuldstændig, autoritativ forklaring. Den kommer til os i indtryk: lyde, lys, stemmer, ansigter, bevægelser, erindringsglimt. Scenerne kan synes næsten teatralske i deres præcision, men under deres synlige overflade findes hele tiden noget, som ikke bliver sagt. Stilheden er derfor et af romanens vigtigste sprog. Menneskene i *Tine* taler meget, men ofte uden at kunne sige det væsentlige. De gentager sig selv, taler forbi hinanden, søger tilflugt i hverdagens fraser eller lader ordene dø bort. Undertiden afslører en banal bemærkning mere end en lang bekendelse kunne have gjort. Bang forstod, at mennesket ikke altid kan formulere sin egen tragedie. Nogle erfaringer bliver først synlige gennem det, personen ikke formår at sige.

Denne teknik giver romanen en bemærkelsesværdig modernitet. Bang kræver en opmærksom læser. Man må lægge mærke til pauserne, gentagelserne og de tilsyneladende ubetydelige detaljer. Følelserne står ikke altid skrevet på siden som forklaringer; de opstår mellem ordene.

Samtidig er *Tine* en roman om erindring. Den verden, Bang beskriver, er allerede tabt, da han skriver den. Landskabet, hjemmene og menneskene ses gennem katastrofens efterlys. Der hviler derfor fra begyndelsen en næsten elegisk tone over fortællingen. Selv de fredelige scener synes skrøbelige, fordi læseren fornemmer, at de ikke kan vare ved.

Det gør romanens skildring af 1864 særlig stærk. Den nationale katastrofe bliver ikke præsenteret som en abstrakt historisk dato. Den viser sig som tabet af det velkendte. Et landskab kan stadig være det samme landskab, og dog være blevet fremmed. Et hjem kan stadig stå, og dog ikke længere være det samme hjem. Et menneske kan overleve en begivenhed og alligevel have mistet den verden, hvori livet tidligere gav mening. Hos Bang er historiens vold netop sådan: den trænger ind i hverdagen. Og måske er det derfor, *Tine* fortsat virker så stærkt. Man behøver ikke at kende alle de politiske og militære detaljer omkring 1864 for at forstå romanens menneskelige erfaring. Den handler om at vente på én, man elsker. Om at tro på noget, fordi alternativet er for smertefuldt. Om skyld, længsel og selvbedrag. Om den frygtelige afstand, der pludselig kan opstå mellem to mennesker. Om det øjeblik, hvor håbet endnu eksisterer, selv om læseren allerede aner, at det er dømt til at forsvinde.

Bangs medfølelse er samtidig usentimental. Han forskønner ikke sine personer. De kan være svage, selvoptagede, latterlige, forvirrede eller blinde over for hinandens smerte. Men han betragter dem med en næsten ubarmhjertig ømhed. Selv de små og komiske skikkelser omkring hoveddramaet får liv. Deres talemåder, bekymringer og vaner skaber den menneskelige verden, som krigen langsomt opløser. Derfor bør *Tine* heller ikke læses alene som fortællingen om én kvindes ulykkelige kærlighed. Det er en roman om et helt miljø i opløsning. Den private katastrofe og den nationale katastrofe bevæger sig mod hinanden, indtil de næsten ikke længere kan adskilles. Kanonerne ved Dybbøl og Tines indre sammenbrud tilhører forskellige størrelsesordener, men Bang lader dem eksistere i det samme rum, under den samme himmel. Da *Tine* udkom i 1889, lå 1864 et kvart århundrede tilbage. Afstanden var stor nok til erindring, men lille nok til smerte. Bang skrev ikke en triumferende national fortælling. Han skrev om nederlagets menneskelige pris. Det er måske netop denne tilbageholdenhed, der har givet romanen dens varighed.

For bag historien om Danmark i 1864 findes en endnu ældre og mere universel historie: menneskets håb om at blive elsket, frygten for at miste det elskede og den næsten umulige opgave at forstå, hvad der sker med os, mens det sker.

Når den sidste side er læst, er det derfor ikke nødvendigvis slagets larm, der bliver tilbage.

Det er stilheden efter den.

Og i denne stilhed står Tine.

Indholdsfortegnelse

I. 7
II. 34
III. 43
IV. 54
V. 67
VI. 81
VII. 94
VIII. 102
IX. 110
X. 115

I.

Tine blev ved at løbe grædende frem med Vognen, mens Fru Berg raabte de sidste Ord højt ud i Mørket og Blæsten.

-Saa reder I nok—i det blaa Kammer—iaften … endnu iaften.

-Ja—ja, svarte Tine og kunde ikke tale for Taarer.

-Og hils—og hils! raabte Fru Berg gennem Graaden, Vinden tog hendes Ord. Endnu en sidste Gang løb Tine til og greb efter hendes fremstrakte Haand, men hun fik den ikke mer. Saa stansede hun; og, som en stor Skygge, gled Vognen hastig hen i Mørket. Nu hørtes den ikke mer.

Tine gik hjem gennem Alléen og Gaarden, hvor Jagthundene sagte klynkede. Hun aabnede Døren til Gangen: der var saa tomt med de øde Knager og Herlufs Legetøjskrog, hvor der nu var rømmet ud. Hun gik ind i Køkkenet, hvor Tællelyset brændte med en osende Tane mellem Resterne fra Tébordet.

I Borgestuen sad Folkene stille med Lars for Bordenden.

-Jeg skal hilse, sagde Tine med halv Røst, og der blev stille igen. Kun Maren, der sad med Forklædet over Hovedet som en rokkende Byldt, hylede op henne fra Ovnen med nogle langelige Hyl.

-Ja, sagde Lars efter en Stund betænksomt: nu er de væk, sagde han, og Husmanden nikkede til Bekræftelse.

-Saa skulde vi nok flytte det til Skovrideren, sagde Tine, lavt som før, og gik, fulgt af Sofie Indepige, der skulde hjælpe.

I Gangen aabnede hun Døren til Dagligstuen. Lampen brændte roligt paa det tomme Bord, og Dørene til de andre Stuer, der stod aabne, laa som tre stille og mørke Gab ind mod det forladte Rum.

-Sybordet har hun med sig, sagde Sofie.

-Ja, sukkede Tine. Pladsen paa Forhøjningen var tom.

-Og saa Billederne, sagde Sofie og pegede.

Rundt om Spejlet gloede de lyse Pletter paa Tapetet frem. Mærker af Portrætterne, der var tagne ned.

Graaden vilde op hos Tine ogsaa, og hun vendte sig: Ja—lad os saa ta'e i, sagde hun, og de gik med Lyset op ad Trappen ind i Sovekamret. De to Senge stod ved Siden af hinanden, dækkede af det samme Tæppe—det var det, Tine havde strikket sidst til Jul; ved Fodenden stod Herlufs Tremmeseng, tømt.

Ved Synet af den tomme Seng begyndte Sofie at vande Høns igen, med Tællelyset i Haanden, mens hun talte om, da "Drengen" var lille; hun havde været Herlufs første Barnepige, og der var for hende i Verden ikke anden Dreng end han.

-Han var knap fød', da jeg blev hans Barnepi', sagde hun paa sit Købstadjysk, en sær indeklemt Sprogart: hun syntes at have Besvær med rigtig at aabne Munden, og hun slugte de allerfleste af Sprogets E'er.

-Han vild' aldrig bæres af andre end af mig og saa Fruen—hun snøftede mellem hvert Ord—nej—han vild' ikke….

-Jeg har baaret ham no'en Gang' over til Fruen, sagde hun, om Morgningerne … for *der* vilde han over—hun smilte pludselig gennem Graaden—og ha'e Varmen, den Strik, sluttede hun og græd igen.

-Ja, sagde Tine, der sad paa Sengekanten.

Hun tænkte paa Vintermorgenerne, da hun med Tørklædet om Hovedet løb herned, naar det lysnede—i Skolen var snart det halve Dagværk gjort—og hun slog sine tre Slag paa Sovekammerdøren med de flade Hænder for at vække Fru Berg og Herluf, der laa i deres søde Slummer.

Fru Berg kom søvnig op i Sengen. Det er Tine, det er Tine, raabte hun, mens hun klaskede med Hænderne ned paa Dynen.

-Kaffen—Ka-ffen, skreg hun med sin glade Stemme, saa de kunde høre det helt ned i Køkkenet, og Herluf begyndte af Fryd at springe om som et Egern i Sengen, i sin lange Natkjole.

Mens de snakkede, fik Tine Skoene af og kom op i Fodenden af Bergs Seng—der var Is paa Ruden, saa koldt var det—med Dynen op over sig for at holde Varmen.

Saadan sad de saa og pludrede timevis. Herluf var "Kineser" med strittende Fingre, og Herluf slog Saltomortaler over alle Dyner; Fru Berg og Tine lo, saa Sengene vaklede og gyngede; og Sofie stillede indenfor Døren med en Slat Kaffe i en Spølkumme for at faa Del i Lystigheden.

Men tilsidst kunde Sofie blive fornærmet paa Herlufs Vegne midt som hun stod, og hun sagde: "Barnet ska' vel ikke spring' der og spill' Teater", sagde hun og tog ham ud af Sengen for at bære ham ned i Dagligstuen og klæde ham paa i Varmen.

Fru Berg og Tine blev i Sengene, snakkende i Øster og Vester,—Munden stod aldrig paa Fru Berg, naar hun var sammen med Degnens Tine—indtil Tine pludselig røg ud af Sengen i et Sæt: Gangdøren var gaaet.

-Skovrideren! raabte hun og fik næppe Skoene paa for lutter Fart.

-Luk, luk, raabte Fru Berg: luk dog! Og Tine fik Nøglen drejet om.

-Ja, ja, jeg klæ'er mig paa, jeg klæ'er mig paa, Henrik, raabte hun til Berg, der bankede, og hun lod Tine rasle med Vandtøjet, saa han kunde tro, hun allerede var oppe.

… Sofie stod stadig foran Tremmesengen med Lyset og snakkede om sin Herluf og fældede Taarer baade over Godt og over Ondt.

-Men en arrig Trold var han, det var han, sagde hun.

-Ja, han var, gentog hun.

Tine sad endnu paa Sengekanten og smilte: Ja, hvad Fru Berg dog havde for Indfald—saa lystige Indfald.

Hun tænkte paa den Morgen, hvor Skovrideren var kommen i Gangdøren, just som de sad i Sengene i deres bedste Snak, og Fru Berg pludselig havde grebet hende i begge Benene—Skovrideren var allerede paa Trappen—og havde trukket hende ned under Skovriderens Dyne—han var allerede ved Døren—: Stille, stille, hviskede Fru Berg—

Han var herinde allerede—Tine laa som en Mus.

Og Fru Berg fortalte og hun snakkede til Skovrideren, der hørte paa og lo og satte sig ned—midt i sin Seng.

-Du sætter dig paa *Tine*, du sætter dig paa *Tine*, skreg Fru Berg, helt aandeløs af Latter … og Tine røg ud af Sengen, højrød i Hovedet og med Graaden i Halsen, og løb ud af Stuen, ned ad Trappen, ligetil Skolen, og kom ikke i Skovridergaarden tre Dage, saa skamfuld var hun.

… Tine rejste sig, og de begyndte at tage Sengeklæderne ud af Skovriderens Seng og samlede dem udenfor Døren.

-Tag saa Lyset, sagde Tine, hun vilde ikke sé det tømte Kammer.

De bar Dynerne og Madratserne ned ad Trappen ind gennem Stuerne, hvor alle Døre stod aabne bag dem.

-Det er saa tomt, som var vi rejst alle, sagde Sofie.

-Ja, sagde Tine, der slæbte en Madrats.

I det blaa Gæstekammer var der koldt som i en Kælder; der havde ingen sovet siden i Sommer. Den ene Gæsteseng skulde ud, og den anden blev stillet op ad Væggen.

Mens Tine og Sofie endnu gik og tumlede med Lagener og Vaskestel, kom de gamle Bøllings for at hente Datteren.

Da Madam Bølling kom ind i Dagligstuen i Trækken fra alle de Døre, blev hun staaende paa Løbetæppet og saá sig om med Taarer i Øjnene: Ja—nu er de afsted, sagde hun og foldede Hænderne.

De to Gamle satte sig stille paa deres vante Pladser, to Stole ved Sofabordet, lidt ud paa Gulvet—de vilde aldrig sidde i Sofaen i Skovridergaarden, dér skulde Fru Berg blive—mens Tine blev ved at gaae ud og ind og Sofie bar Pinde til den blaa Kakkelovn: hun havde anlagt "Tørklædet" imidlertid.

Tørklædet var Tegn til, at Afrejsen havde givet hende "hendes Ho'edpin'". Hun fik den regelmæssig de fem af Ugens syv Dage og var saa grumme uoplagt til at udtale sig udover "Ja" og "Nej" eller til at foretage sig nogetsomhelst ud over det nødvendigste. Efter en Storvask hvilte Sofie ud otte Dage i sin Hovedpine og kujonerede hele Huset.

Tine kom frem i Døren til Skovriderens Stue: Vil I sé, sagde hun, nu er vi færdige.

-Ja, lad os det, svarte gamle Bølling, og de gik ind gennem Skovriderens Stue i det blaa Kammer, hvor den ene smalle Seng stod forladt op ad den lyseblaa Væg, og der var koldt, saa de to Gamle skuttede sig ved det.

De stod alle tre foran Sengen—Tine havde hængt Fru Bergs Billede op ved Hovedgærdet.

-Naa, her ligger han jo ret saa stadselig, sagde Bølling og søgte at lé lidt: alle tre var de lige ved at bukke under for deres Sørgmodighed.

-Ja, naar der nu bliver godt varmt, sagde Madammen, naar her nu bliver Varme.

De vendte tilbage til Dagligstuen og satte sig igen, Tine nede paa Forhøjningen paa Sybordets gamle Plads. De sagde ikke meget, kun en enkelt Sætning nu og da, mens de sad, alle i de samme Tanker. Madam Bølling blev ved at sidde og ryste paa Hovedet og sé ud i Stuen:

-Ja—det har været et dejligt Hus, ret et dejligt Hus, sagde hun. Begge de gamle Bøllings brugte saa stadig det Adverbium "ret", som de havde saa at sige paa Haandværkets Vegne fra Bøllings megen Omgang med Bibelen.

Madammen sad lidt igen, til hendes Tanker tog en anden Vej: Nu var da vel alting kommet godt med og var godt pakket? spurgte hun.—Og Brombærrene var godt surrede fast til Kassen? Brombærrene var to Krukker Syltetøj, som Madam Bølling havde syltet, for at Fru Berg skulde have dem med til København:

-For det er hendes bedste Syltetøj, Tine, sagde Madammen, det er det … og de si'er, de har 'et ikke derovre, Brombær.

-Skovrideren surrede dem selv fast, Moer, siger Tine.

-Ja, vi har no'en Gange—Madam Bølling bliver ved i samme stille Tone—faaet Brombær hernede—og saa Marmelade … Til Tvebakkerne, sluttede hun efter en Stilhed.

-Det har vi, sagde Tine og saá ud i Luften.

Hun tænkte paa Aftnerne, naar der kom Bud op efter dem i Skolen—mest naar Skovrideren var ude da—og de gik herned efter Té, og Syltekrukkerne og Tvebakkerne kom paa Bordet, og de spiste af Underkopper, mens de snakkede og Fru Berg og hun, de lo og sang.

-En Sang, Tine, en Sang, raabte Fru Berg og slog i Sofaarmen; og de satte i med "Hr. Peder" og "Flyv, Fugl, flyv over Furesøens Vande" og "I Kongelunden", til det blev til en Vals, saa de svingede hen over Gulvtæppet, og Fru Berg forpustet forlangte Mælkepunschen, der blev bragt ind i en Sténkrukke.

-Ja, det er dog til no'en Aftner, Tine—sagde Madam Bølling, der stadig tænkte paa Brombærrene—saa de derovre kan faa det som herhjemme.

Og gamle Bølling, der sad med foldede Hænder og ikke hørte, hvad de andre sagde, men plejede sine egne Tanker: nu var der tretten kaldt ind her i Sognet, havde han talt sammen—gamle Bølling sagde:

-Ja, ja, Guds Vilje ské, sagde han og rejste sig.

De Gamle skulde hjem: Tine vilde jo dog blive og vente paa Skovrideren. Men Tine lod dem ikke gaa, de maatte først hjælpe hende; hun kunde ikke taale at sé de gloende lyse Pletter rundt om Spejlet, de *maatte* hænge noget andet op—noget, der kunde dække. Hun tog "Kong Frederik" og "Slaget ved Isted" og "Fredericia" inde i Havestuen, og de to Gamle bar Billederne, mens hun løste Spejlet.

Madam Bølling stod med Heltene fra Isted, der kæmpede endnu med de hvide Bind om Panden. Hun blev ved at sé paa dem, og et Par smaa Taarer faldt ned paa Glasset—hun tænkte paa dem, der nu skulde miste Førligheden og Livet.

-Kom, Mutter, sagde Bølling og tog Billedet, men ogsaa han beholdt det saa længe, at Tine maatte tage det af hans Hænder.

Billederne kom op, og de Gamle, der allerede havde Overtøjet paa, satte sig igen paa de to Stole og saá op paa Heltene fra Isted og paa "Kongen".

Tine var gaaet ud og kom ind med et fjerde Billede. Det var et Portræt af Kong Kristian som Tronfølger i Hestgardens Uniform, der havde hængt i et af Gæstekamrene. Hun slog et Søm ind under Kong Frederiks Billede og hængte Portrættet paa den tomme Plads. De holdt sig alle tre stille en Stund foran de fire Billeder.

-Ja, ja, det er meget ret, Tine, sagde saa Bølling, det er dog *Kongen*.

De Gamle kom ud i Gangen, Tællelyset i Køkkenet var ved at brænde ned. Tine satte Stagen hen i Vinduet, saa det kunde lyse en Smule ud i Gaarden for Forældrene. Fra Bryggerset lød der et stort Spektakel, det var Maren, der af lutter Sorrig tumlede og skurede midt i den mørkeste Nat, mens hun sang paa Melodien: "Hvo véd, hvor nær mig er min Ende", saa det skingrede mod Laden: Kong Fred'rik hviler nu paa Baare og slumrer sødt i Dødens Blund; nu rinder Folkets Takke-Taare for Drotten fra hvis djærve Mund det lød saa tit: min Tak modtag! Jeg svigter ej paa Farens Dag!

Forældrene var ude af Gaarden, men Tine blev staaende paa Trappen. Hun lyttede efter Jagthundene, der knurrede fra deres Skur.

Saa smilte hun: hun vilde tage dem over—det vilde glæde Skovrideren, naar han kom hjem. De var dog noget levende til at tage imod ham.

Og hun gik over Gaarden og aabnede Døren til Loen og til Hundenes Skur. Ajax og Hektor sprang op ad hende under sagte Gøen og løb saa iforvejen ind ad den aabne Gangdør.

Inde i Dagligstuen satte Tine sig paa den tomme Forhøjning. Hun syntes aldrig, hun havde været saa bedrøvet—saa beklemt og bedrøvet som nu, mens hun stirrede ud i den øde Gaard. Lyset i Køkkenvinduet flakkede endnu en Gang hen over Ladens Hvidt—saa var ogsaa det slukket, og hun saa' bare Valdnøddetræets Skygge midt i den mørke Gaard.

Det var igaar Aftes, Fru Berg sad her hos hende paa Forhøjningen og saa' ud paa det bladløse Træ: Mon jeg kan komme hjem, til det igen er sprunget ud? havde hun sagt og hun havde grædt og lagt Armen om hendes Hals.

Ude fra Bryggerset blev Maren ved at synge, saa det lød skingert ud i den mørke Gaard:

Og derfor græder Mand og Kvinde, derfor er Glædens Dør nu lukt; Taknemlighedens Hjærter binde en Krans, som blomstre skal saa smukt Thi *Mindet* aldrig slettes ud om Danmarks Fred'rik, nu hos Gud!

Tine sad med foldede Hænder i sit Skød, mens Ajax og Hektor laa med store Øjne paa Gulvtæppet ved hendes Fødder.

Hundene sprang op, og Vognen svingede frem for Trappen. Det var Skovrideren. Han kom ind i Gangen, hvor Sofie holdt Lyset, og han bragte Hilsener fra Herluf og fra Fruen.

-Og saa er jeg indkaldt, sagde han kort.

Han gik ind i Stuen, og Tine fulgte. Hun gik langsomt hen og slukkede, ét for ét. Lysene paa Klaveret, som hun havde tændt.

-Saadan kommer alt paa én Gang, sagde Berg.

Det havde været Tines hele Tanke: Saadan kom det paa én Gang; og saa tænkte og spurgte hun: Véd Fruen det?

-Ja—det var Jessen, som bragte Bud'et paa Dampskibet.

De satte sig ved Bordet, som Tine havde dækket, og de begyndte at tale med lidt langsomme sløvede Stemmer om, hvordan alt skulde blive nu med Driften og den daglige Dont: med Arbejdskraften blev det svært. Lars kom maaske med og de fleste af Husmændene skulde ogsaa afsted.

-Skovgærningen fik vel hvile, mestendels; til den blev der ikke Hænder.

-Nej, sagde Tine.

De talte om de indkaldte. Det var snart en Mand fra hvert Sted i Sognet. De tog dem, saa brat det var, fra Hjemmene nu.

-Ja hos Anders Tækkemand var det rén Jammer. Ane havde været i Skolen idag med sine to paa Armen—saa hun græd og græd…. For nu var Anders væk—saa hun græd….

Ved at sige Ordet begyndte Tine selv at skælve om Munden.

-Ja, sagde Berg, *der* sidder jo Broderen fra den sidste Krig—med begge Benene skudt væk….

-Ja, sagde Tine sagtere, og efter en Stilhed: det er de Krøblinger, som gør Folk bange.

De blev tause lidt. Hundene gik kælende til og fra, men de agtede dem ikke. Berg talte igen om Driften. Paa Vikar var han da vis. Den énarmede Baron Staub kunde han altid faa, han var disponibel.

-Han *har* jo faaet *sit*, sagde han, ved Vaadeskud…. Og næsten uden Overgang, lænende sig tilbage mod Væggen og séende frem mod Lyset, sagde han: Nu er de langt ude paa Vandet.